

Komt dat zien!

Een paardenact van het Strassburger Circus, in november 1943. Het optreden werd gehouden in circustheater Carré in Amsterdam.
Foto: www.circusmuseum.nl

Een tent met een piste, waar dieren, acrobaten, clowns en koorddansers hun kunsten vertonen: het circus zoals wij dat kennen ontstond in de achttiende eeuw.

Het moderne circus is bedacht door de Engelse paardrijleraar Philip Astley. Die ontdekte in 1768 dat hij met spectaculaire demonstraties veel meer geld kon verdienen dan met saaiere lessen. In 1770 huurde hij ook acrobaten en een clown in, en circus 'Riding School' was geboren.

Niet veel later kwam de paardenacrobatiek naar Nederland. Acrobatische paardrijders vertoonden hun kunsten op kermis- en circustentjes. Niet veel later kwam de paardenacrobatiek naar Nederland. Acrobatische paardrijders vertoonden hun kunsten op kermis- en circustentjes.

rijder Lion Kinsbergen rond 1790 niet alleen een 'grote Troep Paarden-Rijders', maar ook een aantal 'IJzerdraad-Dansers' in dienst. En in 1838 richtte kunstrijder Jean-Baptiste Loisset het 'Koninklijk Nederlandsch Circus' op, dat naast honderd paardrijders ook achttien danseressen telde.

Voor f 2,- kreeg je clowns, jongleurs, acrobaten en muziek

Voorstellingen werden gehouden in een houten theater of een grote tent. Een goede zitplaats kostte twee gulden. Maar daarvoor kreeg je ook wat: clowns, jongleurs, getemde dieren, muziek en natuurlijk een grote paardenshow. 'Ik duizel ervan', schreef een recensent in 1845 over het Duitse circus Wollschläger. 'Het is een wonder dat er niet veel meer ongelukken gebeuren. Nu, dat is het kijkgeld wel waard!'

Wilt u nog thee, chimpansee?

Niks, wilde dieren: circusdieren moesten in de negentiende eeuw juist zo menselijk mogelijk doen.

In 1812 deed een heel speciale circusolifant Amsterdam aan: hij kon, net als een mens, in en uit een rijtuig stappen, met ballonnen spelen en dansen op muziek. Dit soort 'menselijke' optredens van dieren

was in de negentiende eeuw erg populair bij het circuspubliek.

Maar niet ieder dier was geschikt als nepmens. Zo waren leeuwen en tijgers te wild om mensenkunsten te leren. Katten waren weer te lui. Maar olifanten, honden en vooral apen bleken erg goede leerlingen.

Consul, bijvoorbeeld, was een beroemde gedresseerde circusaap uit het

begin van de negentiende eeuw. Hij ging gekleed volgens de laatste mode, rookte dure sigaren, en kuste dames hoffelijk de hand.

Consuls hondencollega was Munito, die in 1824 optrad in Amsterdam. Munito kon spellen en rekenen als de beste, en volgde allerlei bevelen op. Maar alleen als die hem in het Nederlands, Frans of Italiaans werden gegeven.

Kees wil ook 't vlooiencircus zien
Hij denkt: — Dat kan ik ook misschien
Dan wil ik thuis wat eens proberen,
Om vlooiën allerlei te leren...
Eerst zal ik ergens wat wat vangen,
Ik krijg op eens al zoo'n vrienden...
— Ja, roepes allebei s'n vrienden,
— Dat zal je moeder prettig vinden!

Uit: Het Vaderland, 12-3-1932.

Minipiste met miniacrobaten

Het populaire vlooiencircus ging ten onder aan water en zeep.

Een vlooiencircus was eigenlijk geen écht circus, maar een opvoerbare kermisattractie. De 'exploitant' liet mensenvlooiën koetsjes trekken, molentjes draaien en hoog springen.

In augustus 1878 streek een vlooiencircus neer in Den Haag, die volgens De

Tijd erg bijzonder was. 'Zoo zagen wij o.a. het klimmen langs een koord, een duel met twee sprietjes stro,' en: een optocht met zeven rijtuigen en kanonnen, die aan de vlooiën waren vastgespannen met gouddraad.

Rond 1930 werden de laatste Hollandse vlooiencircussen gesloten. Nederlanders wisten zich toen zo goed, dat de mensenvlooiën hier niet meer kon gedijen.